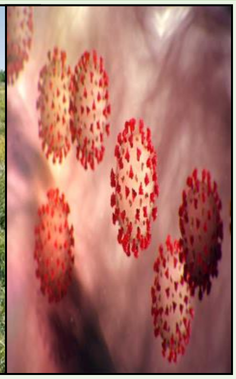

कोविड -१९ महामारीचे भारतीय कृषीवर परिणाम

प्रतिक रामटेके
आचार्य पदवी विद्यार्थी
मृद शास्त्र आणि कृषी रसायनशास्त्र विभाग
डॉ. पं. दे. कृ. वि., अकोला

आकांक्षा हुमने
आचार्य पदवी विद्यार्थीनी
कृषी कीटकशास्त्र विभाग
डॉ. पं. दे. कृ. वि., अकोला

प्रमोद वानी
आचार्य पदवी विद्यार्थी
कृषी अर्थशास्त्र विभाग
डॉ. पं. दे. कृ. वि., अकोला

नेहा नवनागे
आचार्य पदवी विद्यार्थीनी
मृद शास्त्र आणि कृषी रसायनशास्त्र विभाग
म. फु. कृ. वि., राहुरी

गरिबीतून लोकांना बाहेर काढण्यात कृषी विकासाची भूमिका अत्यंत चांगली आहे. ग्रामीण पायाभूत सुविधा आणि कृषी संशोधन हे यामागचे प्रमुख चालक आहेत. भारतीय कृषी क्षेत्र अनेक कामांसाठी मजुरांवर अवलंबून आहे. देशभरात लॉकडाऊन लागल्यामुळे आता, अंदाजे ५० दशलक्ष स्थलांतरित कामगार हे शहरांतून त्यांच्या मूळ ठिकाणी परत आले आहेत. मुख्यत: पूर्वेकडील राज्यातील बरेच स्थलांतरित कामगार आहेत जे देशाच्या पश्चिम आणि उत्तर भागातील कृषी क्षेत्रात काम करत आहे. हे कामग़ार सागरी मासेमारी, पीक उत्पादन, पशुधन सांभाळणे आणि कृषी पायाभूत सुविधा तयार करणे यामध्ये लक्षणीय काम करत आहेत.

जगभरात अन्न व कृषी संघटनेला (एफएओ) अन्न मागणी आणि पुरवठ्यात बदल होण्याची अपेक्षा आहे. जागतिक कृषी किमतींत मार्च २०२० च्या तिसरया आठवड्यात वाढ केली आहे. ही वाढ तांदूळ आणि गहूसाठी केली गेली आहे. या वाढीमागील एक कारण म्हणजे तांदूळ आणि गहू यांचा घरातील साठा आणि अन्न निर्यातीवर देशाने लावलेले वेगवेगळे निर्बंध. उदाहरणार्थ, व्हिएतनाम, जगातील तिसऱ्या क्रमांकाचे तांदूळ निर्यातदार देश आहे. मात्र निर्यातीस बंदी असल्यामुळे जागतिक तांदळाच्या निर्यातीत १५ टक्क्यांनी घट होऊ शकेल. जर भारत आणि थायलंड निर्यातीवर बंदी घालणार असेल तर जागतिक तांदळाच्या किंमती लवकरच वाढू शकतात. गव्हाच्या पीठाचा जगातील सर्वात मोठा स्रोत असलेल्या कझाकस्तानने यापूर्वीच त्यावर बंदी घातली आहे. इतर पिकांमध्येही अशाच प्रकारच्या प्रवृत्ती लक्षात आल्या आहेत. सर्बियाने त्याच्या सूर्यफूल तेलाची निर्यात सुद्धा थांबवली आहे. ही धोरणे सूचित करतात की “खाद्य राष्ट्रवादाची लहर” सुरू होण्यामुळे व्यापार वाहतुकीचे स्वरूप विस्कळीत होईल.

भारतीय शेतीवर परिणाम-

१) अन्नधान्य:

सध्याच्या लॉकडाऊन परिस्थितीत धान्य, भाज्या आणि दुग्धजन्य पदार्थांची कमतरता नसल्याने कृषी क्षेत्र सहजतेने कार्यरत आहे. तथापि, इतर अनेक क्षेत्रांवर परिणाम झाला आहे. एकूणच लॉकडाऊनचा परिणाम यंदा कृषी जीडीपीवर जास्त होणार नाही.

सरकारने लॉकडाऊन नियमांमधून शेतीतील कामांना सूट दिली आहे. गेल्या वर्षात कृषी जीडीपी ३.७ टक्के होता. कृषी क्षेत्र प्रसंगी भारतीय अर्थव्यवस्थेला वाढ देण्यात महत्वाची भूमिका बजावेल.

२) ऊस:

भारतात संस्थात्मक खप देशांतर्गत साखरेच्या एकूण विक्रीच्या साधारणपणे ६५ टक्के इतका असतो, ज्यात वर्षाकाठी २ दशलक्ष टन्स एवढे अनुमान आहे. कोविड – १९ महामारीमुळे सर्व देशभरातील साखरेच्या वापरावर १-१.५ दशलक्ष टनांनी परिणाम होऊ शकतो. हॉटेल, रिटेल आणि केटरिंग विभाग हे साखरेचे सर्वात मोठे ग्राहक आहेत आणि राष्ट्रीय लॉकडाऊनचा या उद्योगात सर्वात जास्त तीव्र परिणाम झाला आहे. तसेच सर्व हॉटेल, रेस्टॉरंट्स, बार आणि इतर संकीर्ण खाद्यपदार्थ प्रतिष्ठापन बंद करण्यात आल्या आहेत, जरी टेकआउट सेवा मर्यादित रेस्टॉरंट्स मधुन उपलब्ध आहेत.

३) पशुधन:

अमुल ने नोंद केली आहे की संपूर्ण देशभरातील ३६ लाख शेतकऱ्यांकडून त्यांच्या दुग्ध उत्पादनाची खरेदी झाली आहे व भारत सहजतेने पुढे जात आहे. प्रमाणानुसार, हे वितरण भारतभरात दररोज १.५० लाख लिटर दूध इतके आहे. लॉकडाऊन जसजशी पुढे जात असेल तसतसे अमुलची दुधाची मागणी घटण्याची शक्यता आहे. मांसाची मागणी वेग-वेगळ्या कारणामुळे या महामारीमुळे कमी झाली आहे. जेव्हाकी मांसाच्या सेवनाशी महामारीचा संबंध नसून मांसाचे सेवन सुरक्षित आहे असे वैज्ञानिक स्पष्टीकरण देतात.

४) फलोत्पादन आणि भाजीपाला:

फलोत्पादन आणि भाजीपाला लागवड हे प्रामुख्याने शेती क्षेत्रास आर्थिक चालना देतात. कोरोना व्हायरसचा फळ आणि भाजीपाला बाजारावर लक्षणीय परिणाम झालेला आहे ज्याचा प्रसार मार्च २०२० मध्ये सुरू झाला. लॉकडाउनमुळे उत्पादक आणि वितरकांना जवळजवळ संपूर्णपणे अन्न सेवेपासून किरकोळ वाहिनीपर्यंत शिफ्ट करण्यास भाग पाडले गेले.

५) शोभेच्या रोपवाटिका आणि फुलोत्पादन:

शोभेच्या रोपवाटिका आणि फुल उत्पादकांना यावर्षी सुमारे ५० टक्के विक्रीत घट झाली आहे.

कोरोना व्हायरसच्या संक्रमणास आळा घालण्यासाठी सर्व देशभर (किंवा खंडभर) लावलेला बंदमुळे लोकांकडून यास मागणी कमी होत आहे. ज्यामुळे हजारो लहान आणि सीमांत शेतकऱ्यांना त्यांनी तयार केलेली विविध प्रकारची रोपे यांचा खप कमी होत आहे. फ्लोरीकल्चर शेतकऱ्यांना दरवर्षी ४०००-५००० फंक्शन हॉलचे ऑर्डर मिळतात.

६) शेतकरी:

कोणत्याही आपत्तीत समाजातल्या गरीब घटकांना नेहमीच सर्वाधिक त्रास होतो. जवळपास ८५ टक्के भारतीय हे शेती क्षेत्रात आहेत. तसेच लोकसंख्येचा महत्त्वपूर्ण भाग हा अल्पभूधारक शेतकरी आणि भूमीहीन शेतकरी आहे. सध्यस्थितीत होणारे नुकसान टाळण्यासाठी उपाय शोधून शेतकरी व मजूरांना मदत करता येऊ शकते.

निष्कर्ष

कोविड -१९ या महामारीमुळे देशाच्या आर्थिक क्षेत्रांवर मोठ्या प्रमाणावर परिणाम झाला आहे व त्याचबरोबर शेतीवर सुद्धा. शेती ही अन्नधान्याच्या सुरक्षेला आणि मानवी विकासाला मान्यता देणारी सर्वात महत्वाचे आर्थिक क्षेत्र म्हणून ओळकले जाते. कोरोना व्हायरस साथीच्या आजाराच्या परिणामाचे मूल्यांकन करणे महत्वाचे आहे. कृषी क्षेत्र आणि अन्न यात प्रामुख्याने मानवी जीवनाची टिकाऊपणा आणि दुसरे म्हणजे अर्थव्यवस्थेचा समावेश आहे. सर्व देशभर असलेले नियम आणि तरतुदी दुर्बल उत्पादन आणि वितरणासह बाजाराची पुरवठा साखळीवर व्यत्यय आणतात. तसेच कामगारांची अनुपलब्धता हि पिक उत्पादन, कुक्कुटपालन, मासेमारी, दुग्ध उत्पादन, पशुधन, फुल उद्योग, विदेशी भाजीच्या पुरवठ्यावर परिणाम करते.

(संपर्क: +९१ ९७६५४०१२८२)

★★★

जाहिरातींसाठी संपर्क करा....

कृषीपर्व हे मासिक संपूर्ण महाराष्ट्रात वेगवेगळ्या स्वरूपात प्रसिद्ध होणारे एकमेव मराठी कृषी मासिक आहे. त्यामुळे आपला कृषीव्यवसाय, उद्योग व कोणत्याही बाबी ज्यांची आपल्याला वृद्धी करावयाची आहे अशा गोष्टी लवकरात लवकर आणि सर्वात आधी आम्ही पोहचवू शकतो ते ही अत्यल्प दरात. त्यामुळे त्वरीत आपल्या जाहिराती द्या.

अधिक माहितीसाठी संपर्क करा: + ९१ ९४२३७२१८९४ / + ९१ ९१७२२४६२४४

ई-मेल: krushiparvmagazine@gmail.com